

III RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 202 (3).**

1929.

III Riigikogu koosolek 24. jaanuaril 1929
kell 10.

Kokku on tulnud 83 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **A. Rei**, põllutööminister **K. Soonberg**, teedeminister **O. Köster**, töö-hoolekande- ja haridusminister **L. Johanson**, sise- ja kohtuminister **T. Kalbus**, välisminister **J. Lattik**, sõjaminister **M. Juhkam**, raha- ja kaubandus-töösusminister **A. Oinas**.

Päevakord:

1. H. Martinson'i küsimine haridusminist- rile esimese võõra keele kohta meie koolides.

2. Vabariigi Valitsuse vastamine põllu- meeste kogude Riigikogu rühma arupärimi- sele põllupidajate ikaldusekahjude puuduliku hindamise asjas.

3. Läbirääkimised tööerakonna Riigikogu rühma erakorralise teadaande puhul Kärevere silla sisselangemise kohta.

4. Riigi elarve seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

5. Riigi kunsttööstusekooli seadus — III lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 10.25 min.

1. Päevakorra Juhataja **K. Ein- täiendamine. bund:** Avan Riigikogu koosoleku.

Päevakorda võetakse nähtava ena- musega J. Fuks'i (as) ettepanekul 1. punktiks komisjonide täiendavad valimised.

2. Komisjonide Nähtava enamuse- täiendavad va- ga valitakse: sotsiaal- limised. komisjoni A. Kornell'i ase- mele J. Fuks (as); hari- duskomisjoni A. Kornell'i asemele G. Lorenz (as).

3. H. Martin- H. Martinson (tp) son'i küsimine (loeb): Palun vastust lä- haridusminist- hemal Riigikogu arupäri- rle esimese mis-koosolekul järgmisele võõra keele koh- küsimisele: Missugune

ta meie kooli- võõras keel on praegu esi- des ja haridus- mesel kohal meie kooli- ministri vasta- des? mine küsimisele. Haridusminister **L. Johanson:**

Austatud Riigikogu liikmed! Maksvates kooliseadustes ei ole kindlaks määratud, missuguseid võõraid keeli meie koolides õpetatakse ja missugune neist peab esimesel kohal seisma. Haridus- ministeeriumi korraldustega septembrikuust 1920 määrati esimeseks võõraks keeleks nii alg- kui ka keskkoolides inglise keel. Selle korralduse elluviimisele asudes on aga üles kerkinud terve rida praktilisi raskusi, nagu näi- teks vastavate õpetajate kaadri puudumine j.n.e., millistega arvestades on haridusminis- teerium asja uuele kaalumisele võtnud ja 1921./1922. aastal sunnitud olnud ministeeriumi korraldusi 1920. a. septembrikuust ära muutama. Uue korraldusega seati algkoolides esimeseks võõraks keeleks Saksa keel, kuna keskkoolides vastavalt Avalikkude keskkoolide seadusele võimalikuks jäi kas inglise või Saksa või Prantsuse keel esimeseks keeleks valida. Selle tõttu on meil teatav arv keskkoo- le, kus esimeseks võõraks keeleks on inglise keel. Neid ei ole aga rohkem kui kaks. Kus esime- seks keeleks on Prantsuse keel, neid koole on 1, aga neid koole, kus Saksa keel esimeseks keeleks, on 53. Kutsekoolides on esimeseks keeleks Saksa keel, merekoolides — inglise keel, kaubanduskoolides — inglise ja Saksa keel üheväärtiliselt. Eesti õppekeeleaga algkoo- lides on esimeseks keeleks Saksa keel.

Et haridusministeerium oma korraldused septembrikuust 1920. aastast inglise keele esimeseks võõraks keeleks määramise asjas hiljem ära muutis, sellega on meie õpetajas- kond ja haridusetegelased nähtavasti nõus olnud.

Selle üle võib muidugi tõsiselt vaielda, kas see soovitatav ja otstarbekohane on, et meil kind- lad seaduslikud normid puuduvad, mis lõp- likult ära määraksid, missugune keel peab meil missugustes koolides esimesel kohal seisma. Kui aga tarvilikuks peetakse ses suhtes kind- lat korda maksma panna, siis tuleb asi hari- duse- ja koolitegelaste ringkondades kõige- külselt ja põhjalikult läbi arutada, misjuures Vabariigi Valitsuse arvates seda küsimust tuleb kaaluda ainuüksi praktilise otstarbekoha- suse seisukohalt, arvestades rahva elu reaals- ete vajadustega, ilma et seda püütaks miski- suguse välispoliitilise orientatsiooni küsimu-

seks teha. Viimaste aastate kestel ei ole haridusetegelaste ringkondades olnud põhjalikumaid uurimusi, mõttevahetusi ja kaalumisi selle kohta, missugune keel tuleks meie koolides esimesele kohale seada. Eelmine valitsus on aga heaks arvanud kolm nädalat pärast Riigikogule ametist lahkumise teadaande esitamist, vastu võtta otsuse, mille järgi esimeseks võõraks keeleks Vabariigi koolides tunnustatakse Inglise keel. Seejuures on iseloomulik, et see otsus ei ole enne Vabariigi Valitsusele esitamist isegi haridusministeeriumi nõukogus kaalumisel ja seisukoha võtmisel olnud, kõnelemata juba põhjalikumast asja selgitamisest laiemates haridusetegelaste ringkondades. Miskisugusel mulle teadmatul ja arusaamatul põhjusel on Vabariigi Valitsus oma otsuse käesolevas asjas salaseks tunnustanud, ja selle tõttu sai riigi koolivalitsus tähendatud otsuse alles tükk aega pärast praeguse valitsuse ametisse astumist teada.

Leides, et niisuguseid laiaulatuslikke ja põhimõtteliku tähtsusega küsimusi tuleb otsustada pärast põhjalikku kaalumist asjaomastes ringkondades, tegin valitsusele ettepaneku, eelmise valitsuse poolt 30. novembril 1928 tehtud otsus tühistada. Selle ettepanekuga ühines praegune valitsus üksmeelselt. Selle otsuse tegemise käik oli järgmine: võõraste keelte õpetamise küsimust arutas Vabariigi Valitsuse poolt määratud komisjon, koosseisus — haridus-, sõja- ja välisminister, 15. oktoobril 1928.

Vastavalt selle komisjoni otsusele esitas haridusminister Vabariigi Valitsusele 19. oktoobril 1928 järgmise ettepaneku: „Tunnustada põhimõttelikult tarvilikuks Inglise keele asetamine esimese võõrkeele kohale Eesti õppekeelega koolides.

Teha haridusministrile ülesandeks asuda vastavate eeltööde tegemisele (õppejõudude ettevalmistamine, õppe- ja tunnikavade ümberkorraldamine, õppeabinõude nõutamine j.t.) Inglise keele I võõrkeele kohale asetamise teostamiseks, kusjuures see teostamine sünniks järk-järgult vastavalt eeltöödele, ilma eriliste murranguteta“.

Ettepaneku kohta tegi Vabariigi Valitsus 2. novembril 1928 järgmise otsuse: „Kinnitada tingimusega, et enne vastuvõetava põhimõtte järkjärgulisele teostamisele asumist Vabariigi Valitsusele esitatakse vastav tegelik kava“. Selle järele esitas haridusminister vastava kava, ja Vabariigi Valitsus otsustas 30. novembril läinud aastal ühineda haridusministri ettepanekuga.

Vabariigi Valitsuse 1928. a. novembrikuu otsuste alusel ei ole mingisuguseid korraldusi tehtud, sest viimane otsus jõudis haridusmi-

nisteeriumi alles pärast selle äramuutmist 4. jaanuaril 1929. Täiesti põhjendamatu on ka väide, et Vabariigi Valitsuse 4. jaanuari 1929 otsus oleks koolides segi paisanud võõraste keelte õpetamise. Koolides on maksev sama kord, mis 1923. aastast saadik valitsenud.

4. Vabariigi Põllutööminister **K. Valitsuse vastamine põllumeeste kogude Riigikogu rühma arupärimisele põllupidajate ikaldusekahjude puudliku hindamise asjas.** **Soonberg:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Põllumeeste kogude Riigikogu rühma poolt esitatud arupärimisele ikaldusekahjude puudliku hindamise asjas on mul au järgmist vastata:

Ikaldus on viimastel aastatel korduvalt tabanud meie põllumajandust. Juba 1927. aasta põua puhul kavatses põllutööministeerium ikaldusekahje hinnata ja selleks vastavad komisjonid moodustada, kuid tolajal oldi valitsuses selle vastu ning komisjonid jäid moodustamata. 1927. aastal piirduti ainult sellega, et otsustati lubada vähendada põllusaagi ja karjasööda ikalduse all kannatanud põllupidajatele nende 1928. maksuaasta tulumaksu summat ning võimaldati neile põllumajandusliikude laenude pikendamist.

1928. aasta erakorraliselt vihmade suve tõttu kerkis aga ikaldusekahjude puhul abiandmise küsimus teravamalt päevakorrale.

Arupärijate poolt ettetoodud väide, nagu oleks põllutööministeerium liiga hilja ikaldusekahjude selgitamisele asunud, on täiesti põhjendamatu.

Juba juunikuul, s. o. enne kui ajakirjanduseski suurte vihmade läbi tekkivaid kahje käsitama hakati, tehti põllutööministeeriumi poolt korraldus metsaülemale, et juhtumistel, kui karjamaad vee all, lubatakse riigimetsades loomade karjatamist, kus see riigimetsale otsekohest tunduvat kahju ei tee. Samal ajal tehti ka ministeeriumi kohalikele esindajatele korraldus kontrollida, et kõik veskipidajad veskipaisud Balti eraseaduses ettenähtud tähtajal lahti hoiaksid, kus see tarvilik. Ühtlasi esitas põllutööministeerium Vabariigi Valitsusele ettepaneku, et liigvee all kannatanud majapidamistele riigimetsadest ja soodest tasuta antaks aluspõhku, turvast, sammalt j.n.e., missuguse ettepaneku ka Vabariigi Valitsus kinnitas.

Liigvee kahjude kohta ülevaate saamiseks ja kannatanud majapidamistele abiandmise korraldamiseks oli juba 2. juulil 1928 põllutööministri juures esialgne nõupidamine, kus

tarvilikuks tunnustati ministeeriumi kohaliku ametkonna kaudu teateid koguda uputusraioonide kohta. Ringkirjaga 5. juulist 1928 nr. 74 tehti riigimaadevalitsejaile ülesandeks, esitada 20. juuliks umbkaudsed andmed raionide kohta, kus põllupidajaile liigvee läbi kahjud tekkinud. Kohe saadeti ka esindajad Kasari ja Navesti jõgede piirkonda olukorraga tutvuma.

10. juulil 1928 kutsuti põllumajanduse peavalitsuses kokku nõupidamine, millest võtsid osa ka Eesti Põllumeeste keskseltsi, A. R. T. liidu, E. T. K., põllumajandusliku keskküsimise „Estoonia“, pikalaenu panga ja Eesti panga esindajad. Nõupidamisel tuldi arvamisele, et on veel liiga vara abiandmist korraldada veeuputuse all kannatanud majapidamistele, (M. Martinson, põl: „Mitte midagi sarnast.“) kuna olukord veel paraneda võib, ning et kahjud tulevad hiljem kindlaks teha üksikute majapidamiste viisi.

Riigimaadevalitsejailt saadud andmetest selgus liigvee kahjude umbkaudne ulatus, ning 8. augustil 1928 nr. 972 all esitas põllutöoministeerium Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks juhtnõõrid hävinenud põllusaagi kindlakstegemiseks. Vabariigi Valitsus otsustas 8. augustil 1928 juhtnõõrid kinnitada, ja juba 11. augustil 1928 andis põllutöominister nende juhtnõõride käsitamiseks juhatuskirja ... (M. Laarman, põl: Kas see kahjusumma on juba teada?) Sellest räägime pärast, Teie võiksite natuke oodata. Selle järele andis põllutöominister nende juhtnõõride käsitamiseks juhatuskirja, mille järgi kohapealsed komisjonid pidid oma töö lõpetama 15. septembriks 1928. Ühtlasi määrati 14. augustil 1928 ka kohalikkude kahjude hindamise komisjoni esimehed. Komisjoni esimeesteks on eeskätt määratud riigimaadevalitsejad, riigimaadevalitsejate asjaajajad, ning peale selle metsaülemad, riigimaadeülemad ja jaoskonna agronomid. Et komisjonidel võimalik oleks ikaldusekahjude hindamise töid põhjalikult ja korralikult läbi viia, oli määratud 150 komisjoni esimeest, nii et keskmiselt tuli igal komisjoni esimehel kontrollida 2—3 valda.

Mis puutub arupärijate poolt ettetoodud väitesse, nagu oleks põllutöoministeerium ikaldusekahjude selgitamist pealiskaudselt ja puudulikult toimetanud, siis peab tähendama, et kahjude selgitamisel ja hindamisel on tõesti mõningaid väärnähtusi ilmsiks tulnud, kuid nende põhjused ei olene põllutöoministeeriumist.

Esiletulnud puuduste põhjused on peajasjalikult järgmised:

1. Kohtadel ei hinnatud igakord küllaldaselt asja tähtsust. Niihästi avalduste sisse-

andjad ise, kui ka kohalikud vallavalitsused ja hindamise komisjonid olid tihti nähtavasti arvamisel, et antav abi kuigi tunduvaks oma suuruselt ei kujune. Selle tagajärjel jätsid paljud kahjukannatajad oma soovid üles andmata või tegid seda puudulikult, mille tagajärjel pärast laenust ilma jäid. Vallavalitsustest jätsid paljud avaldamata neilt nõutud seisukohad või tegid seda shablooniliselt, mõned isegi löid avaldustele omad arvamised vastavalt kokkuseatud tempeliga ligemalt pretsiseerimata, mille järgi, nagu pärast näeme, mitmed puudused on ilmsiks tulnud.

2. Teiseks tähtsamaks puuduste põhjuseks on kahjude protsent, mis vististi kõige rohkem pahameelt tekitanud ja mille pärast süüdistatakse kohalikke hindamiskomisjone, samuti ka peakomisjoni erapoolikus tegevuses. Tegelikult on aga põhjus selles, et kahjude hindamine on niisugust laadi toiming, kus ei ole ühtki üldist kindlat objektiivset mõõdupuud, vaid see põhjeneb suurel määral hindajate subjektiivsel arvamisel. Nii võibolla hindab maapidaja ise oma või oma naabri kahju 50% peale, komisjon leiab aga, et kahju on 45% või koguni 48—49% või ümberpöörduvalt, ja raske on otsustada, kummal on õigus. Sarnased arvamiste lahkuminekul protsendi suhtes võivad igalpool esile tulla, see on paratamatu nähtus ja seda ei ole võimalik kõrvaldada. Liiatigi kui arvesse võtta, et komisjoni liikmetel, ka valla- ja maavalitsuste esindajail tihti puudusid laialdasemad kogemused hindamise alal.

3. Kolmandaks puuduste põhjuseks võiks nimetada seda asjaolu, et mitmel pool kahjud pärast hindamist palju suurenesid. Kui arupärijate poolt põllutöoministeeriumile ette heidetakse, et viimane liiga hilja asunud ikaldusekahjude selgitamisele, siis näitab see asjaolu, et hindamine sarnastes kohtades on isegi vara sündinud, kuigi seda kalendri järgi ei saa varaseks nimetada. Viimast asjaolu tõendavad põllutöoministeeriumile esitatud palvekirjad, peale muu ka Audru põllumeeste seltsi märgukiri põllutöoministeeriumile, ja paljud kahjukannatajad, kes isiklikult ministeeriumis käinud, ning seda asjaolu ei eita ka arupärimise-ettepaneku esitajad.

Kui nüüd vaatame neid põllupidajate kirju, mis härra Martinson'i poolt arupärimise põhjendamisel ette kanti, siis näeme, et neis kirjades tuuakse ette just neid puudusi, mille põhjused mina praegu ette toin.

Nii on avaldustes märgitud Veriora, Kasaritsa, Erastvere j.t. valdades suurem osa kahje hindamise ajal alla 50%. Näiteks Kasaritsa vallas oli hindamise ajal ikaldanud suuremal osal majapidamistel ainult suivili, mis ka härra

Martinson'i poolt etteloetud kirjas tähendatud, ja seegi ainult 3 majapidamisel üle 50%, kuna teistel viljade ikaldus on märgitud alla 50%. Loomulikult ei saadud neile siis ka laenu anda, sest Vabariigi Valitsuse juhtnööride järgi anti laenu ainult neile majapidamistele, kelle põlluja heinasaagist hävinenud vähemalt 50%. Sama põhimõtte võeti sisse ka Riigikogu poolt vastuvõetud toetuselaenu fondi seadusesse. Võidakse ju öelda, et kahjud kohapeal liiga madalalt hinnatud, kuid selle asjaolu tähtsus väheneb põhjusel, et neis valdades hindamine käib ainult suivilja kohta, kuna teised saagid ei olnud hävinenud, nagu ka põllupidajad kohapealt teatanud.

Arupärimise põhjendamisel on muu seas ka ette toodud, nagu oleksid kohalikud komisjonid kahjude hindamisel sihilikult toimetanud. Kuigi see süüdistus ei taba üksi põllutöoministeriumi, vaid eeskätt kohalikke omavalitsusi, kelle esindajad olid komisjonis enamuses — koosnes ju viimane ühest põllutöoministeriumi, ühest maa- ja ühest vallavalitsuse esindajast — pean ma omaks kohuseks selle süüdistuse kui põhjendamatu tagasi tõrjuda. Näitena toodi ette Nursi vald, kust 23-st, tegelikult 24-st, laenusajaast ainult 2, tegelikult 3, vana talupidajat, kuna teised kõik asunikud ja riigirentnikud. Kui aga samas vallas vaadata neid, kes toetuselaenu ilma jäid, siis näeme, et neist on 13 vana talupidajat ja 19 asunikku ja riigirentnikku. Arvatava sihilikkuse tõenduseks tõi härra Martinson konkreetse näite samast vallast, kus Laane talu omanikul olnud ikaldus sama suur, kui naabruses oleval talupidajal — vist mõeldi viimase all renditalu rentnikku Nikolai Beieki — kuid toetuselaenu on määratud ainult viimasele. Avaldustest on näha aga kohaliku komisjoni hindamine, mille järgi on kahju esimesel 45% ja teisel 56%, seega vahe 11%.

Käesoleval juhul kohaliku hindamise komisjoni mittesihilikkuse tõenduseks on veel ka see asjaolu, et kohalik vallavalitsus esimese kohta — Laane talu — tarvilikuks ei pea oma poolt laenuandmist soovitada, kuna ta teise — Beieki talu — kahju hindab umbes 75% peale ja paneb ette laenu anda.

Ka ikaldusekahjude peakomisjonile, mis koosnes teatavasti põllutöoministri abist kui esimehest ja põllutöoministeriumi, rahaministeriumi, A. R. T. põllum. liidu ning E. P. keskseltsi esindajatest kui liikmetest heidetakse arupärimise põhjendaja poolt ette, et see hooltult olevat talitanud.

Selleks toodi näiteid Tori vallast, kus rkl. Martinson'i poolt tsiteeritud kirja kirjutaja kohaliku komisjoni liikme sõnade järgi komis-

jon kahjude suhtes kuskil kärpimisi ette võtnud ei ole. Nüüd aga on kirjajutaja üllatunud, et majapidamistest, mille ikaldus tema teada komisjoni poolt hinnatud 60—90%, mitmed laenusajate nimekirjast puudusid.

Rohkem kannatanuiks oma ümbruses peab ta Tori valla Tõramaa küla Abaja ja Murru talusid.

Peakomisjonil käsitada olnud avaldustest selgub nende talude kohta järgmist:

Abaja talu — suurus 50 tiinu, sellest põldu 10 tiinu, heinamaad 29,1 tiinu. Põllust on viljade all 4 tiinu, kesa $2\frac{2}{3}$ tiinu, heina all $3\frac{1}{3}$ tiinu — kõik pidaja oma andmed.

Kohaliku komisjoni hindamine on:

Talivilja hävinenud 0,5 ha, häv. suurus 15%, saagi väärtus 30 kr.

Suivili hävinenud 0,6 ha, häv. suurus 50%, saagi väärtus 50 kr.

Heinamaad hävinenud 3,0 ha, häv. suurus 100%, saagi väärtus 75 kr.

Kahju kokku: 155 kr.

Murro talu — suurus 43 tiinu, sellest põldu $10\frac{2}{3}$ tiinu, heinamaad $16\frac{2}{3}$ tiinu. Põllust on viljade all $6\frac{1}{6}$ tiinu, heina all — ühes seemnega — $3\frac{1}{6}$ tiinu, külimate — vist kesa — $1\frac{1}{3}$ tiinu — kõik põllumehe oma andmed.

Kohaliku komisjoni hindamine on:

Talivilja hävinenud 0,3 ha, hävinemise suurus 50% h. saagi väärtus 155 kr.

Suivili hävinenud 1,5 ha, hävinemise suurus 60% ha, saagi väärtus 240 kr.

külimate p. hävinenud 1,3 ha, hävinemise suurus 100%, h. saagi väärtus —

heinamaad hävinenud 1,0 ha, hävinemise suurus 100%, ha. saagi väärtus 36 kr.

Kahju kokku: 431 kr.

Nagu toodud andmeist näha, on kohalik komisjon hinnanud kahju Abaja talul mõnel maatükil kuni 100%. Aga need hindamised käivad ainult üksikute põllu- ja heinamaaosade kohta. Nii on Abaja talul 3 tiinul heinasaak hävinenud 100%, aga talul on heinamaad üldse 29,1 tiinu, seega on heinamaast hävinenud ainult $\frac{1}{10}$. Vilja on hävinenud 1,1 — 15 — 50%, viljade all on aga 4 tiinu. Täheleb, hävinenud on umbes $\frac{1}{4}$ maa-alast. Heina all on põldu $3\frac{1}{3}$ tiinu ja sellest pole midagi hävinenud.

Palju teisiti pole lugu Murro taluga, kellel 1 tiinul heinasaak on hävinenud 100%, talul on aga heinamaad üldse $16\frac{2}{3}$ tiinu, seega hävinenud ainult $\frac{1}{16}$ heinamaast.

Vilja on hävinenud $\frac{1}{8}$ t. — 50—60%, viljade all on aga $6\frac{1}{6}$ tiinu, seega hävinenud alla $\frac{1}{3}$ maa-alast. Heina all on põldu umbes 3 t., mis hävinenud ei ole.

Ülaltoodud andmeist peaks lugupeetud Riigikogu liikmetele selge olema, et neile majapidamistele toetuselaenude mitteandmist ei saa kuidagi peakomisjoni hooletu tegevuse tagajärjeks pidada, vaid nende põllu ja heinamaa kogusaakidest ei olnud 50% hävinenud.

Sarnaseid näiteid võiks veel väga palju ette tuua.

Avaldusi tuli peakomisjoni kokku 16.000 ümber 247 vallast. Üle 50% leiti kohalikkude komisjonide hindamise andmetel ikaldus olema 6.536 majapidamisel. Hävinenud oli viimastel:

Talivilja 4.035 ha, suivilja — 15.791 ha, heinamaad 11.994 ha, mitmesuguseid 853 ja külimate jäi 2.930 ha. Hävinenud saagi väärtus oli 4.752.533 kr. Toetuselaenu määrati ülevahtoodud 6.536 majapid. 949.292 kr. Laene pikendati: P. pangas 264.761 kr., E. pangas 33.644 ja E. Maapangas 465.322 kr. (M. Martinson, põl: Kui palju see kokku on?) Kokku on 1.710.000 krooni ümmarguselt, täpset kokkuvõtet ei ole mul praegu käepärast.

Suuremaid ilmsikstulnud puudusi on võimalik kõrvaldada põllumajandusliku toetuselaenu fondi summa — 250.000 krooni — arvel. Mainitud summa tuleb jaotada eeskätt neile kahjukannatajaile, kus hindamine ekslik või kelle kahjud hindamise ajal osutusid alla 50%, kuid hiljem suurenesid. Põllumajandusliku toetuselaenu fondi seaduse elluviimise määrus võeti Vabariigi Valitsuse poolt vastu 18. jaan. s. a. — s. o. samal päeval, mil seadus ise jõusse astus. 21. s.k.p. nimetati minu poolt seaduses ettenähtud komisjonide esimehed. 23 s.k.p. tehti omavalitsustele ettepanek komisjonidesse omalt poolt tarvilikke liikmeid määrata. Samal päeval alati kõigi otsustamata avalduste, palvekirjade ja protestide laialisaatmist ühes juhtnõõridega moodustatud kohalikkude komisjonidele, kes kahjukannatajate kahjude kui ka majandusliku seisukorra kohta täiendavaid andmeid koguvad — tunnistajate kaudu, tõenduste varal j.n.e. — ja maakonna komisjonidele ettepanekud teevad.

Vähemaid puudusi saab kõrvaldada ka seemnevilja laenu andmisega, selleks on kavatsus seemnevilja laenu anda neile, kellele vallavalitsus selle tarvilikuks tunnustab.

Seemnevilja puuduse selgitamiseks on praegu andmete kogumine käimas — ankeetlehed saadeti välja 8. ja 9. jaanuaril. Kokkuvõtted jõuavad veebruarikuu alguks põllutööstusministeeriumi, siis selgub puuduoleva seemnevilja hulk, samuti ka raioonid, kus seda vajatakse. Andmete kogumiseks oli

minu poolt vastava ametkonna direktorile korraldus tehtud enne arupärimise esitamist. Põllutööstusministeerium ei pidanud aga otsustarbekohaseks detsembris ankeeti toime panna põhjusel, et paljudel tolalaj vili pekmata oli, idanevus teadmata ja sellepärast ka andmed puudulikud oleksid tulnud. Et see kartus põhjendatud, selgus ka stat. keskbüroo korrespondentide vastustest büroo vastavale sisulisele küsimusele, mis saadi 10. det. 1928. Tolalaj ei saanud umbes $\frac{2}{3}$ korrespondente küsimust veel vastata eeltoodud põhjustel.

Et aga andmete kogumine ei oleks takistuseks seemnevilja muretsemisele, mida teatavasti osaliselt välismailt tuleb muretseta, selleks on seemnevilja kokkuostmisega eeskätt kodumaalt juba algust tehtud ja esimesed saadetised juba kohale jõudnud.

Riigimõisadele on ülesandeks tehtud kõik seemneviljaks kõlblikud viljatagavarad alles hoida. Kuipalju sel teel võimalik seemnevilja saada, seda ei saa praegu veel täpselt öelda, sest vilja idanevus ei ole veel kõigis mõisades proovitud. Üksikutes mõisades on siiski juba olukord selgunud, nii näiteks on Kastre mõisa saagist 2.000 puuda odraseemet müügiks määratud ja Tähtvere mõisa aita-desse toodud, kust seda põllupidajad igal ajal võivad osta.

Eelmiste aastate eeskujul antakse ka käesoleval aastal seemnevilja laene sellekohase vallavalitsuse tunnistuse alusel neile põllupidajaile, kes omal jõul ei suuda tarvilikku seemnevilja muretseta. Seemnevilja muretsemiseks on põllutööstusministeeriumi poolt nõutud juba eelmise valitsuse ajal 3.000.000 krooni. Praegune Vabariigi Valitsus on esialgu määranud deposiitsummade arvel 500.000 krooni ja kuni 450.000 krooni Rootsi krediidist, kokku 95.000.000 senti, mida hiljem tarvidust mööda suurendatakse. Laen antakse põllupidajaile peajasjalikult natuuras.

Praeguses olukorras usun, et põldude seemendamisel takistusi ei tule.

M. Martinson (põl): Arupärijate nimel teatan, et põllutööstusministri vastus meid ei rahulda, ja teen ettepaneku,

Vabariigi Valitsuse vastamise puhul põllumeeste kogude Riigikogu rühma arupärimisele põllupidajate ikalduse kahjude puuduliku hindamise asjas läbi-rääkimisi pidada järgmisel arupärimis-koosolekul.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

5. Läbirääkimised tööerakonna Riigikogu rühma erakorralise teadaande puhul Kärevere silla sisselangemise kohta.

Teedeminister O. Köster: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kärevere maantee raudbetoon silla asjus rkl. Tammann'ilt esitatud erakorralise teadaande kohta oleks mul au järgmist ette kanda:

Et härra rkl. Tammann küsimuste sissejuhatuseks, niioelda motiivina ette toob kaks asjaolu: 1) et Kärevere silla varisemise läbi olevat riigile tekkinud kahju vähemalt 20 miljonit senti ja 2) et Kärevere sild olevat ehitatud väikse kildkonna huvides, siis lubatagu peamiselt peatuda neil mõtteil.

Kärevere silla ehituseküsimus on päevakorrale tulnud Vene ajal, nagu näha teedeministeeriumi arhiivis olevatest 1912. a. joonestustest, mis olid valmistatud endise Liivimaa maaparanduste büroo poolt. Tol ajal projekteeritud sild oli avausega 22 silda — 47 m. — Sild oli mõeldud lahtikäiv ja rauast.

Ilmasõja tõttu jäi see kava teostamata, kuid sellest on näha, et ka Vene valitsus arvestas sellega, et sild asub magistraalteel, mis oleks kõige lähem ühendus Tallinna ja Tartu vahel üle Põltsamaa ja Kärevere.

Kuni 1922. a. tegutses Emajõel Kärevere kohal ainult parv, kuid 1923. a. oli Laeva valitsuse korraldusel, suurenenud liikumise tõttu, parve asemele nahksild ehitatud, nagu selgus Tartu maavalitsuse kirjast 25.X 1926. a. nr. 1219.

Selle nahksilla ehitamise pärast tuli teedeministeeriumile 1926./27. a. jooksul terve rida kaebekirje laevaomanikkudelt ja kaubandus-tööstuskojalt, milliseid toetas ka mereasjanduse peavalitsus, et nahksild äärmiselt takistab laevasõitu, ning nõuti, et nahksilla asemele endine parv üles seataks.

Küsimuse selgitamiseks, kuivõrt sild — ükskõik missugune — tarvilik on, pööras teedeministeerium siseministeeriumi kaudu järelepärimisega Tartu m/v. poole, kust tuli vastus 25. X 26. a. nr. 1219 siseministeeriumile, et ehitatud „sillal sõitute ja vedude tõttu määratu suur tähtsus on“, et „tema asub II kl. teel ja ehitatud 1922. a. Laeva valla poolt maavalitsuse loal“, et „ülepääs Kärevere ujuvsillalt on määratu tähtsusega vedudele, ja et sild asub lähemal ühenduseleel Tartust Põltsamaale“, et „lühema Tartu Põltsamaa tee väljaarendamine üle Kärevere on maavalitsuse poolt võetud kolme aasta kavasse, millel suur tähtsus on“, et „Kärevere silla taga asuvad

rikkalikud Laeva, Kärevere ja Puurmanni metsad“, et „enne silla ehitamist on iga aasta õnnetusjuhtumisi olnud, kus hobuseid on uppunud“ j.n.e. Arvan, et maavalitsus mõtles tol ajal vast olemasolevat nahksilda.

Et Kärevere nahksilla küsimus nii maantee kui ka veete tarvitajate poolt lahkavamisi tekitanud, siis pööras 19. XI 26 nr. 3266 teedeministeerium maavalitsuse poole ettepanekuga kindla silla ehitamise asjus, kusjuures teedeministeeriumil oli kavatsus selleks kasutada Tartu raudteesillast allpool asuvat Emajõe Jänese puust maanteesilda, mis ehitati ilmasõja ajal.

Sellele kirjale vastas maavalitsus 4. XII 1926. a. nr. 1583, et tema pooldab täielikult kindla silla ehitamist Kärevere ujuvsilla asemele, kuid leiab, et „Jänese silla ümberviimine Käreverre ei ole mõeldav, sest Jänese sild on juba pealiskaudselt läbi.“

Edasi järgnes 17. XII 26 a. nr. 3266. teedeministeeriumi korraldus, et Kärevere silla ehitus tuleb 1927./28. a. tööde eeskavasse võtta, et eeltööde tegemiseks määratakse 5.000 kr. ja et sild tuleb puust ehitada Jänese silla tüübi järgi, kuid lookas sõiduteega, ja et silla keskmise ava kõrgus peab vastama raudteesilla ava kõrgusele.

25. II 27 a. nr. 299 all esitas Tartu maavalitsus ministeeriumile esialgseid veneaegseid andmeid uue silla ehitamise kohta, kus muu seas tähendas, et „uue puusilla ehitus vaiadel on võimatu, sest kui juba puurimine maapinna kõvaduse tõttu võimatu oli, siis ei ole sinna igatahes võimalik ka vaiasid sisse kranada.“ Sellepärast arvas maavalitsus, et „sinna oleks otstarbekohane ainult uus raudbetoon silla ehitus, sest et jõepõhi seal kõva on.“

Selles kirjas avaldas aga maavalitsus ka kahtlust silla asukoha kohta sõnadega: „võib olla oleks ka otstarbekohane silda üldse uue koha peale ehitada“ ja palus silla ehitamiseks määratud krediiti muudeks otstarbeteks lubada.

Sellele kirjale teatas vastuseks teedeministeerium 4. märtsil 1927. a. nr. 3266, et ta krediidi ülekandmist teistele töödele ei poolda ja palus järgmist teha:

1) põhjaloolud uurimise kaudu veel kord kindlaks teha, silla asutusekoht kindlaks määrata;

2) kui Vene andmed vastavad tõele, siis tuleb projekteerida raudbetoon sild, vastasel korral tuleb puusilla juurde jääda, kasutades Jänese sillalt saadud puumaterjale;

3) skitseerida 2 silla varianti ühes kalkulationsioonide juurdelisamisega hinna suhtes:

a) puht raudbetoon sild, b) sild kivisammastel puust kandeosadega, millejuures sambad tulevad nii projekteerida, et viimaste peale oleks tulevikus raudbetoon kande konstruktsiooni ehitada.

Sellejuures oli ministeeriumil kavatsus sild 1928. a. ehitada.

25.VI 1927. a. nr. 984 pööras Tartu maavalitsus ministeeriumi poole Kärevere silla asukoha kindlaksmääramise asjus. Sellekohane komisjon koosseisus nii teedeministeeriumi kui maavalitsuse esindajaist—esimehest ja insenerist—peeti 1. VII 1927. a., kusjuures otsustati sild ehitada vana tee kohale, kus mullatööd, mis uue sihi ehitamisega läbi pehme, soise luha väga kalliks läheksid, märksa vähemad on.

Nagu kõigest sellest näha on Kärevere silla ehitamine praegusele teekohale läbi kaalutud. Ehk küll silla ehitamise küsimus algatuse sai laevasõidust, on seda pooldatud ka omavalitsuse poolt, välja arvatud ükskord avaldatud soov asukoha küsimust veel kord kaaluda. Selle sooviga oli puudutatud ainult asukoha küsimus, kuna põhimõttelikult silla ehitamise vastu ei oldud, mida näitab Tartu maavalitsuse kiri 10. augustil 1927 nr. 1271, kus maavalitsus seisukohal asub, et Käreverre tuleb ehitada kindel raudbetoon sild kivisammastel. Järgnenud asukoha küsimuse selgitamisest võttis aga ka maavalitsus osa. On mõnelt poolt avaldatud arvamist, et sillaga ühenduses oleva tammi ehitamine läbi Emajõe luha vee liikumist takistab ja heinamaadele kahju toob. Selle kohta peab ütleva, et tammi sees vastav arv avausi on ette nähtud ja praegu ei ole kindlaks tehtud, et tamm vett ülesse oleks paisutanud. Peaks aga avause arv väike olema, võib seda igal ajal suurendada. Üle luha sõitmise võimaldamiseks kõrge vee ajal on aga tamm väga tarvilik.

Kokkuvõetult tuleb tunnistada, et nii teedeministeerium kui ka omavalitsus olid arvamisel, et kindel sild ja raudbetoonist saaks Käreverre ehitatud, samuti oli koha asjus kokkulepe olemas.

Kärevere silla ehitamise töö oli ka hädaabitööde nimestikus 1928. a. riigi lisaeelarves. Sel puhul ei ole vastuvaidlemisi kuuldavale tulnud.

Kõike kokku võttes näib tõendus, nagu oleks Kärevere sild ehitatud väikese kildkonna huvides, vast ettevaatamatu olema.

Teine arvamine, mille rkl. Tamman ette tõi, on, et riik on saanud vähemalt Kr. 200.000.— kahju. Ma ei taha kahju hindamisel riigi ja maavalitsuse kahje praegu lahutada, sest kahi, mis maanteede ehituse ja korrashoiu

alal tekib, on sisuliselt üldine. Seni on maavalitsus minu teada välja maksnud sillaehituse arvel ettevõtjale Kr. 57.000.— ja tsemendi eest umbes 6.000 krooni, kokku Kr. 63.000.— Silla rusude lõhkumise ja veeteelt koristamise kulud on sõjaministeeriumi kalkulatsioonide järgi umbes 4.500 kuni 5.000 krooni, igaks juhuks arvan ettenägematuiks kuludeks veel juurde teist niipalju.

Kokkuvõttes võiks sellega tõenäolikuks pidada, et riigi ja maavalitsuse kahi oleks umbes 70.000 krooni, kui juurde arvata ka tee tammi ehituse tarvis väljaantud summad, mille ehitamine aga tee seisukorra parandamiseks alati vajalik on, siis umbes 100.000 krooni. Kindlasti ei või praegu öelda, kas ja kuipalju riik ja maavalitsus kahju saavad, järgmistel põhjustel:

Vastavalt lepingu tingimustele vastutab ettevõtja kõigi kahjude eest, mis valmisäänud sillaosade rikkimineku läbi ehituse kestel võivad tekkida ja pärast vastuvõtmist veel silla vastupidavuse eest 5 aastat. Pealegi ei ole sild ettevõtjalt veel vastu võetud. Arvamine, nagu oleks komisjon 12.XII silla vastu võtnud, on täiesti ekslik. Komisjoni ülesanne oli ainult silla ülemise osa tellingute äravõtmise juures olla. Töö äraandmise tähtaeg oli alles 1. jaanuar. Lepingu järgi maavalitsuse ja ettevõtja vahel on ettevõtja kohustatud silla uuesti üles ehitama. Ettevõtja kautsjon on Kr. 5.900.— ja varandust, millega ta praegu vastutada võib, hinnatakse umbes Kr. 20.000.— suuruseks ja ta varandusele on eelarest pandud.

Kokkuvõttes kordan, on veel varane kahju suurusest kõnelda, rääkimata sellest, et kahi vähemalt Kr. 200.000.— suur oleks. Teedeministeerium nõuab kohustuste täitmist.

Kahjuküsimusega on lähedases ühenduses süükküsimus, sest ettevõtja vastutus võiks teise kuhu võtta ja silla varisemise süüd võiks mujalt leida. Kuna silla kokkuvarisemise põhjuste uurimise komisjoni arvamised paratamata tuukrite ja kümnikute ütelustel põhjenevad, siis on arusaadav, et lõplikult süükküsimuse ainult kohus lahendada võib. Sellega ühenduses on ka ametnikkude süükküsimuse lahendamine antud nii maavalitsuse kui teedeministeeriumi poolt lahendamiseks kohtuvõimudele. Asi on praegu tähtsamate asjade kohtu-uurija käes.

Kuidas võis niisugune õnnetus juhtuda ja kuidas tulevikus sarnaste kordumist ära hoida?

Puudutan lühidalt asja käiku. Sillaehitus anti ettevõtjale, kes kõige vastuvõetavam projekti ja hinna esitas. Võistluse tulemusena sai tööd omale ins. A. Johanson, kes olla

paremini ette valmistatud nooremaist inseneridest. Võistluse shüriist võtsid osa meie paremad asjatundjad ministeeriumist, maavalitsusest ja väljaspoolt kutsutud. Shüriist võtsid osa tehnikumi poolt prof. Maddison, inseneride ühingu poolt ins. Adoff, ministeeriumi poolt ins. Käppa ja maavalitsuse poolt ins. Lenzius ja Eischinsky. Silla projekt ja tehnilised tingimused olid kinnitatud teedeministeeriumis. Leping on maavalitsuse ja ettevõtja vahel sõlmitud.

Sillaehituse kohta oleks järgmist öelda: Sillasamba alused tugenevad jõepõhja rammitud puust vaiadel. Vaiade otsad ulatuvad põhjast välja 2 meetrit. Nende vaiade otste ümber kui ka üle nende on valatud betoonist nõndanimetatud alus, mille ümber on puntsein vee äraahoidmiseks betooni valamisel. Betooni puntseina sees pidi kohale pandama kuivalt, kuid et kasti kuivaks ei saadud, vaatamata katsetele, siis valati aluse tegemisel betoon punktastis vette. Asjatundjad arvavad, et niisugune töö võimalik ainult siis on, kui seda äärmiselt asjatundlikult ja ettevaatlikult tehakse, ilma et segu jooksul vahet oleks. Arvata võib, et töid ei tehtud küllalt asjatundlikult. Ehituse otsekohene tehniline järelevalve oli lepingu § 6. kohaselt maavalitsuse kohustuseks, kuna ülem-järelevalve kuulus teedeministeeriumile. Töö kestis maikuu algusest kuni 14. detsembrini. Alalist inseneri ehituse juures ei olnud, vaatamata lepingu tingimustele. Maavalitsuse insener käis umbes 20 korda, teedeministeeriumi järelevalve insener umbes 6 korda. Tööd juhatas ettevõtja ise. Kuna ins. Johanson oli siinamaani tuntud kui lugupeetud eriteadlane, siis arvatavasti ei kaheldud sellejuures, et kõik paremas korras on, ja usaldati teda nähtavasti liiga palju. Raha maksis maavalitsus avansina oma inseneri tõenduste põhjal. Ei osaliselt ega üldse pole töid vastu võetud. Maavalitsus ei ole teedeministeeriumi määrusi täitnud osaliselt, teedeministeeriumi esindaja väljakutse suhtes, keda ka teedeministerium omal algatusel kohale saatnud ei olnud. 24.X teatas Tartu maavalitsus puksiir „Linda“ ühes praamiga silla tellingutele sõitmisest ja palus 25. X esindaja komisjoni saata. Selpuhul on tehnikaosakond mitmetele puudustele ehitusel tähelepanu juhtinud, näit. kiri 29.X 27. a. nr. 2462 ja 7.XI 28. a.

Ma ei taha siin ligemalt puudutada kõiki vaidlusi ja kirjavahetust maavalitsuse ja teedeministeeriumi vahel, mitte sellepärast, et neil tähtsus puuduks, kuid sellepärast, et nende sisu õnnetuse põhjuste selgitamisele minu arvates kasu ei too ja nad niikuinii kord kohtus arvatavasti kõne alla tulevad. Silla ülemehitus

vabastati talade rakendusest 12., 13. ja 14.XII. Sild kuni 13.XII mingisuguseid vajumise tundemärke ei avaldanud. Tellingud koristati ära sellepärast, et jäämineku ajaks oli võimata neid paigale jätta. 14.XII õhtul varises sild kokku.

Eriteadlaste komisjon, kes koosnes 6 väljastpoolt ja 3 ministeeriumi insenerist, kes silla sisselangemise põhjusi selgitas, leidis, et varisemise põhjuseks oli jõesammaste alumise betoonosa vähene vastupidavus, eriti kärevereepoolse samba juures, millest arvatavasti varisemine algas. Betoonosa vähest vastupidavust seletab komisjon peaaegjalikult sellega, et betoneerimise viis ei vastanud valitud segule, kruusabetoon 1:10, ja tööde täitmine oli puudulik. Nimelt a) puntseintes on betoneerimise ajal suured vahed olnud, mida näitab tuuker P. Kivi seletus, et betoonipatja oli 1 m paksuselt juba valatud, kui tuuker hakkas puntseintes vahesid kinni lappima, mis olid laiad 4", 6" ja 7" kuna ühest vähest tuuker koguni läbi pääseda võis, seda tõendab ka kümnik Kanniku seletus veepumpamise ebaõnnestumise üle punktastidest pärast aluste betoneerimist, mis tagajärgi ei andnud ka siis, kui tuuker punktasti seinu lappinud ja toppinud oli. Puntseina ebatiheduse tõttu uhuti tsement osaliselt voolavas vees betoonist välja. b) Betoneerimise viis toru kaudu vee all, kus betoon toru otsast põhja langes ühe meetri kõrguselt, võis sündida betoonisegu lahustamine, see on tsemendi ja kruusa peenemate terade eraldamine jämedamaist kruusaosadest. c) Kruusabetoon 1:10 on üldiselt lahjem kui betoon 1:4:7 kivikildudega. d) Kui segu 1:4:7 oli lubatud tambitud betooniks kuivalt betoneerimise juures, siis ei ole nõrgem kruusabetoon segus 1:10 vee all betoneerimiseks kuidagi sama vastupidavuse kättesaamiseks kõlblik.

Eriteadlastel ei olnud ka teada, kas on enne tööde algust tarvilikke proove tehtud kruusa tiheduse selgitamiseks, mida näevad ette lepingu tehnilised tingimused, sest kruusa peenemate ja jämedamate terade vahekorras oleneb betooni tugevus valitud koosseisu juures.

Ilma et ma tahaksin kohtuotsusele ette jõuda pean tunnistama, et siin nähtavasti ei ole tegemist vääramatu ja ettenägematu loodusejõuga pärast vahest haruldaselt kaua kestnud kõrget veeseisu Emajõel mineval suvel. Kuid sellele viimasele asjaolule ei ole ettevõtja nähtavasti erilist tähelepanu juhtinud. Peab arvama, et kõik asjaosalised insenerid seisukohale asusid, et ka neil oludel tööd muudatusteta läbiviidavad on. Puudused

peitusid nähtavasti töö läbiviimises. Nende üksikasjalik ja lõplik selgitamine on kohtu ülesandeks.

Kuna aga selle õnnetuse puhul on avaldatud kahtlust ka teiste viimasel ajal ehitatud sildade vastupidavuse kohta, siis kavatsen kõigepealt lasta paremaid asjatundjaid veel kord läbi vaadata kõigi juba ehitatud suuremate sildade sammaste aluste projektid j.n.e., et selgitada, kas neis ei ole aluseks võetud mõni meie oludes mitteküllalt kohane põhimõte, millest tulevikus hoiduda tuleks. Edasi näib minule, et vahest on otstarbekohasem tööühtluse ja järelevalve mõttes, kui tulevikus eriti tähtsaid ja suuremaid inseneri ehitusteid teostaks ministeerium, mida võimaldab Maanteede seadus, teiseks aga kindlalt maa-valitsus.

Et seesugused nähtused ei korduks — võetakse kõik võimalikud abinõud tarvitusele.

Kuna ministeerium eriteadlasi igal alal enda juures ametisse panna ei saa, siis tuleb suuremat tähelepanu juhtida inseneri nõukogule, kuhu koondatakse kogenuid asjatundjaid väljaspoolt; ühes sellega näib ka tarvilik olema nõukogu sisemist korda muuta ja nõukogu reformeerida.

Mis aga peamiselt veel rõhutada tuleb ja mis Kärevere silla katastroofis selgelt silma paistab on asjaolu, et puudub selge vahekord ministeeriumi ja omavalitsuste võimupiirides ja ülesannetes teede ja sildade ehitamise teostamisel. See asjaolu raskendab suurel määral tarvilikkude korralduste elluviimist. Maanteede seaduse põhjal väljaantavate määrustega tuleb siin luua tarvilik selgus.

Lõpuks pean tähendama, et puuduseks on ka ühe osa meie tehniliste jõudude vähene praktiline kogemus, mille leidmine võimalikuks peaks tehtama.

Kärevere silla kokkuvarisemisega on üles kerkinud palju põhimõttelikke küsimusi, mis üldisema tähtsusega ja mille lahendamine nõuab tõsist ja põhjalikku kaalumist.

A. Tupits (põl), kohalt: Palun sõna.

A. Tammann (tõer): Teedeminister on täna siin uusi seletusi ja andmeid toonud, missuguseid kõiki võimata täna kontrollida ja nende suhtes seisukohta võtta. Sellepärast teen ettepaneku,

läbirääkimised katkestada ja neid jätkata ühel järgmisel arupärimis-koosolekul.

A. Tupits (põl), kohalt: Ma loobun sõnast, kui läbirääkimised täna katkestatakse.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse). Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

6. Riigi eelarve Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. seaduse muutmise seadus Jürman: Omalajal oli — I lugemisel. Vabariigi Valitsus esitanud Riigikogule riigi eelarve seaduse muutmise seaduse. Nimelt taheti riigi eelarve seaduse § 34. muutmise kaudu anda õigus Vabariigi Valitsusele summamad välja anda hädavajalikkude ja edasilükkamatute kulude katteks, sest senises reaktatsioonivastuvõetud § 34 ei võimaldanud otsekohe nende kulude katteks summasad välja anda, missugused ei olnud riigi eelarves ette nähtud. Tegelikult oli aga Vabariigi Valitsus seisukorras, kus tal tuli hädavajalikkude kulude katteks summasad välja anda otstarveteks, missugused otse riigi eelarves ei olnud ette nähtud, nagu näiteks omalajal tuli üks jäälohkuja parandada. Selleks parandamiseks eelarves summat ei olnud, jäälohkuja oli aga hädasti tarvis töösse panna, ja siis tegi Vabariigi Valitsus seda oma algatusel ja vastutusel ja laskis jäälohkuja ära parandada.

Nüüd, kui see seaduseelnõu tuli rahaasjanduse komisjoni, siis rahaasjanduse komisjon vaatas sellele esiteks sellelt seisukohalt, kuidas see on kokkukõlas meie põhiseadusega. Kas võib Vabariigi Valitsusele anda sarnaseid laiaulatuslikke õigusi, et ta võiks määrata summasad, mida eelarve ei ole ette näinud ja mis ei ole seaduste täitmisest tingitud. Et vastust saada neile küsimustele, saatis rahaasjanduse komisjon seaduseelnõu üldkomisjoni, et üldkomisjon võtaks esiteks juriidilise seisukoha ja selgitaks, kuidas see seaduseelnõu on kokkukõlas meie põhiseadusega.

Üldkomisjon andis rahaasjanduse komisjoni küsimistele järgmise vastuse: „Üldkomisjoni seisukoht selles küsimuses oli eitav järgmistel motiividel: Nimelt leidis üldkomisjon, et kui Vabariigi Valitsusele õigus antakse väljaminekuid teha, mis ei ole tekkinud maksivate seaduste täitmisest ja mille väljaminekuteks puudub eelarves krediit — see vastolus oleks põhiseadusega, kuna sellega Vabariigi Valitsusel võimalus avaneks ka niisuguseid kulusid teha, milleks katet pole. Sellega kujuneks Vabariigi Valitsus ühteagegu ka uute maksude määrajaks, milline õigus aga üksnes Riigikogule kuulub. Edasi määrab põhiseaduse § 84, et paiukite ja tasude määramise õigus Riigikogule kuulub. Riigi eelarve muutmise seadus võimaldaks aga Vabariigi

Valitsusele ka neilgi aladel kulutusi teha, mis ka vastolus põhiseadusega.“

Saadest selle vastuse võttis ka rahaasjanduse komisjon selle esitatud seaduseelnõu kohta eitava seisukoha ja esitab selle seaduseelnõu Riigikogule tagasilükkamiseks.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu tagasi lükatud.

7. Riigi kunsttööstusekooli seadus — III lugemisel. (Tekst vaata pr. nr. 201 (2), veerg 17—24.) Hariduskomisjoni aruandja rkl. Raudkepi puudumisel täidab aruandja kohuseid komisjoni esimees rkl. Tallmeister. Selle seaduseelnõu III lugemisel jätan ära paragrahvide teksti ettekandmise ja hääletan peatükkide viisi, kuna seaduseelnõu II lugemisel ei tehtud suuri parandusi.

Pealkiri võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(I peatükk.)

A. Usai (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigi kunsttööstusekooli seaduse § 1. järgi on riigi kunsttööstusekooli ülesandeks kunstihariduse andmine ja töökuse õpetamine käsitöö ja tööstuse aladel ning nende alade tarvete kohaselt kunstimaitse ja loova kunstivõime arendamine. Oleks loomulik, et need kooliülesanded kunsttööstuse arendamise suhtes oleksid laiendatud, ja et koolile antaks võimalus ka nõu anda kunsttööstuse alal tegutsevatele isikutele ja asutustele. See võimalus asetaks kooli lähemasse kontakti tööstusega ja ettevõtetega. Igatahes ei kutsuks see parandus iseenesest seaduse konstruktsioonis mingisuguseid raskusi esile, vaid annaks võimalusi laiendada kooli tegevust

tegeliku nõuandmise suhtes. Kuidas seda läbi viia, see oleks haridusministeeriumi asi. Tuleksid välja töötada vastavad määrused, kuidas kool korraldaks seda nõuandmist. Sellepärast kordan II lugemisel tehtud ettepanekut,

võtta § 1. lõppu järgmine lause: „sammu nõuandmine kunsttööstuse alal sel alal tegutsevatele isikuile ja asutustele.“

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Usai ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on I peatükk ühes parandusega § 1-ses vastu võetud.

II—VIII peatükid võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

8. Riigikogu järgmise koosoleku määramine. Sekretär **A. Tammann**: Riigikogu juhatuse nimel teen ettepaneku, pidada Riigikogu järgmine koosolek homme, see on reedel, 25. jaanuaril s. a. kell 5 p. l., võttes päevakorda: Eesti vabariigi kulude ja tulude eelarve 1929./30. aastaks — Vabariigi Valitsuse ettepanek.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Päevakord on läbi.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.25 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu Esimees **K. Einbund**.

Abisekretär **O. Liigand**.